

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 47.

V Mariboru 19. novembra 1868.

Tečaj II.

Slovenski tabor pri Šempas-u na Goriškem.

(Dalje.)

G. dr. Lavrič je gotovo naj bolj popularen mož na Goriškem, to so kazali navdušeni „živio“-klici, ki so se vselej ponavljali, kekar se je prikazal. Da je svoj predmet izvrstno izpeljal, kaže jegov govor, ki se tako-le glasi;

Slovenski možje! Vsak človek ima svoj poklic in svoja opravila, ktera opravlja sebi v korist ali v škodo. Prav tako ima vsak narod svoja deželna opravila, ktera opravljajo javni uradniki jemu v srečo ali nesrečo. Ti gospodje so v vedni dotiki z ljudstvom. Nekterim plačujemo davke, drugi opravljajo politična opravila, in sopet drugi so naši sodniki. Ker so ta javna opravila prevažna, je očitno, da se morajo te službe deliti le takim možem, kateri naj bolje poznajo deželne okoliščine, in kateri z narodom vred isti jezik govore in pišejo in to v namen, da se ljudstvo in uradniki razumejo v pogovorih in pismenih napravah. To tirja tudi čast in dostojanstvo naroda. Ako bi se drugače ravnalo, nastati mora veliko zmot, krivic in škode (klici: Bogme, da!), to resnico vsak človek lehko razume, in tako se godi tudi po celem svetu. Le mi Slovenci smo tako nesrečni, da nimamo takih uradnikov, posebno mi goriški in tržaški Slovenci se moramo bitko pritoževati, ker je pri nas veliko uradnikov, ki ne znajo slovenski še govoriti ne. Iz tega izhaja gotova škoda.

To dokazuje govornik z nekterimi podučnimi izgledi iz svojega pravnškega življenja in nadaljuje:

Pa ne samo pri nizkih gosposkah se tako godi. Še hujše je pri visokih. Pri naši nadsodnji v Trstu ni nobenega svetovaleca, ki bi znal slovensko pisati ali slovensko govoriti. (Klici: Slabo!) Ali je to prav! (Ni prav!) Pa tudi postavno ni. (Ni! ni!) Ker so naše postave v tem obziru še precej dobre, le premalo so razglašene, zato pripustite da nekatere berem. §. 13. sodnega reda od leta 1781 se glasi: „Obe stranki, kakor tudi juna pravna zastopnika se imajo v svojih pravnih govorih posluževati jezika v deželi navadnega“. §. 165. pa ukazuje to: „Vsaka priča se ima posebej preslišati, dovedbe pa se imajo kolikor je mogoče z lastnimi besedami prič zapisovati, in vsaki po kočanem ispraševanju dati, da jih sama prebere in podpiše. §. 166. veleva; če svedok med prebranjem hoče nekoliko premeniti svojo povedbo, ali ji kaj pristaviti, ima se na koncu vse zapisati prav z njegovimi lastnimi besedami. Ministerijalni dekret od 17. marca 1862 pa ukazuje v 4. §. da morajo sodnje v slovenskih deželah slovenske vloge sprejemati in kolikor mogoče slovenskim strankam izdajati odloke in rešitve v slovenskem jeziku. §. 5. dovoljuje še, ako bi se potreba pokazala za povabila in dekrete vsake vrste poskrbeti potrebne natisnene obrazke. Glasoviti §. 19. državnoosnovnih postav od 21. decembra 1867 se glasi: Vsakemu avstrijskemu narodu je zagotovljena narodnost v šoli v uradnih in sploh v narodnem življenju.

Postave so tedaj precej dobre, ali izpolnjujejo se ne. Kdo je tega kriv? (Uradniki), dobro, pa tudi naša poprejšna sužnost, saj ziniti nismo smeli; potem pomanjkanje narodnih šol. A zdaj smo Slovenci sami večidel tega krivi. V dokaz prakšam, ali so vsi naši župani pokazali, da so zares slovenski župani? (Ne! niso!) Niso. Še zdaj nočejo nekteri po slo-

vensko uradovati in ne skrbe, da bi si dobili pisarja, ki bi znal slovenski.

Ali smo stopivši v uradnije tirjali ali saj prosili, da se zapisniki slovenski pišejo, da bi se mogel vsak zaslišanec sam prepričati, ali je res tako pisano, kakor je on govoril? (Bomo!)

Ali smo tirjali od naših advokatov in notarjev, naj slovenski pišejo vse tožbe, prošnje in pogodbe, da bi jih vsakdo sam razumel? Nismo (nismo, zato ko ne znajo). In vendar plačamo vsako delo, kdor pa plača, sme tirjati, da se odpravek tako opravlja, kakor on želi.

Naj bolj krivi so pa tisti, ki imajo postave izpeljavati in jih ne izpeljujejo, odzdaj naprej mora vse to drugače biti.

S postavo v eni roki, v drugi pa z večno pravico, ki jo je stvarnik podelil vsakemu narodu, koga se bomo bali? (Nikoga!) Tirjajmo tedaj in tirjajmo neprenehoma, saj mora vsak svoboden narod sebi v korist sam delati.

Nekteri pravijo sicer, da se ne more po uradnijah slovensko pisati, ker ni naš jezik za to dober. No pred celim svetom rečem: To je nesramna laž. Kdor naš jezik le malo pozna, mora priznati, da je lep in bogat. Kdor ga pa ne pozna, in se ga tudi učiti noče, ta naj molči, in naj ne sodi lepi naš jezik po svoji nevedenosti ali trmi. Drugi celo trdijo, da Slovenci sami ne žele, da bi se po uradnijah slovensko pisarilo. (Ni res! Mi smo za naš jezik!) Glejte tako nas črnijo naši sovražniki. Osrमतite jih, in potrdite tretji predlog našega dnevnega reda s pristavkom vred, da se ima začeti po uradnijah po slovensko uradovati: **brez odloga**. Mi čakamo od leta 1781, tedaj že dolgo časa; vrh tega ne poznajo omenjene postave nobenega odloga: zakaj neki bi pa mi manj tirjali od postav. Trpeli smo Slovenci dovolj, potrdite tedaj celi predlog v čast in slavo mili nam domovini!

G. predsednik bere 3. resolucijo in ljudstvo jo sprejme soglasno.

4. resolucijo zagovarja prav tehtno in navdušeno g. Doleneec tako-le:

Tisoč let je naš narod pod tujim jarmom hiral, navadil se je bil tako tega jarma, da ga skoraj čutil več ni. V srednjem in še v tem veku do leta 1848 so gospodarili Slovincem v vladarjevem in v svojem imenu tuji plemenitaši, kajti na Slovenskem bivajoče plemstvo ni narodno, ampak tuje, laško ali nemško; mi Slovenci tedaj nimamo svojega plemstva, kar ni ravno velika nesreča.

Leta 1848. je napačila nova doba, svoboda je zasijala vsem narodom; tudi Slovenec je spoznal svojo sužnost ter se začel zavedati; uprl se je nestrpljivi gosposki in srečno se je otrešel. — Od tihmal se jamejo Slovenci za narodnost svojo navduševati.

Ali svobodni žarek kmalu je zakrila megla absolutizma; namesto gosposke smo dobili birokracijo, to je veliko število uradnikov, tujeev ali pa potujčenih domačinov, kajti absolutistična vlada je zvesta svojemu načelu „divide et impera“ — zmerom skrbela, da ne bi se med ljudstvom in vladnimi zastopniki prevelika prijaznost gojila; pošiljala nam je tujecev, da bi nas imeli tem bolj v strahu. Imeli smo tudi nekoliko domačih uradnikov, ali tuja kultura jih je ukradla svoji materi, koje so se sramovali, in koje so pri vsaki priliki zaničevali.

Rečem, časi birokratske gosposke, so bili časi skušnje;

marsikteri kmet si je upal trditi, da je bilo bolje pod staro gosposko, nego pod vlado uradništva, in to po pravici, kajti birokracija tlači kakor mora. (Res je!)

Dasiravno živimo zdaj v ustavni državi, se vendar reč glede uradništva ni dosti zboljšala.

Namestu da bi bili uradniki ljudstvu pravi prijatelji, učitelji in zvesti varhi, so mu večidel neprijazni gospodovaleci.

Izgled preziranja naših svetih pravic so nam nekteri dobro znani Goriški uradi. Pod Goriško pretaro, to je okrajno sodnijo, spadajo skoraj sami Slovenci; tam gre Slovenceu dostikrat za kožo pa ga uradnika ni, ki bi bil slovenščine v jeziku in pisavi zmožen; sluga večsih tudi stranke se rabijo za tolmače, kakor da bi se hotelo pokazati, da Slovenceu ni treba uradnika, saj zanj zadostuje tudi sluga. (Tega nočemo dalje trpeti!)

Tudi po drugih goriških uradih ne uživa Slovence tistih pravic, tistega spoštovanja, kterega zasluži kot zvesti državljan in dober plačalec svojih davkov.

Navedel bi lahko še dosti drugih resnic, pa kaj bi jih tukaj razlagal, vsaj je dobro znano, da se nekteri goriški uradniki slovenske besede bolj boje, nego hude ure.

Da se tam tako godi, je zraven drugih vzrokov tudi dosti kriva neugodnost, da imamo večino tujih uradnikov, kteri našega jezika in naših razmer ne poznajo.

Dokler vlada ostane pri starih načelih, dokler se bode Slovenec v laške in nemške, Nemec in Lah pa v slovenske kraje pošiljal, tako dolgo se bode težko zaželeno ravnopravnost vresničila. (Pa se mora vresničiti!)

Zbrali smo se danes tukaj, da zahtevamo kar nam nove postave zagotavljajo; mi hočemo danes od vlade tirjati, da znani §. 19. ne ostane na papirju, ampak da zadobi tudi za nas Slovence praktično veljavo.

Od tabora sprejeta resolucija častitega predgovornika zahteva, naj se brez odloga, ali pa vsaj v enem letu po slovenskih uradnihah čisto slovensko uraduje.

Da vlada temu lože v okom pride, nasvetujem taboru drugo resolucijo; tabor zahteva v ta namen, naj se podeljuje javne službe domačinom, kterih je veliko število tudi zunaj slovenskih krajev.

G. predsednik bere 4. resolucijo, ki jo tabor soglasno sprejme. (Dalje prih.)

Naše narodne pesmi.

Spisal F. Kočvar.

Zmed rastlin se napominja bukev kot sveto drevo. Lipa, javor jesen in vinska trta se posebno časte. Zelo se hvali lipova in javorova senca. Zmed cvetlic se najde naj večkrat rožmarin. Stari Grki so imeli mitus, da v rožmarinu živi mladeneč Libanotos, kterega so ljudje zato ubili, ker je bil ljubljenec bogov. Rimljani so rožmarin vpletali v svoje vence. In pri nas Slovenceh je ni cvetlice, ki bi se v večej časti držala memo rožmarina. Deklice si ga ob nedeljah, kadar v cerkev gredo, za nedrije vtikajo, fantje ga za klobukom nosijo. Svatje v Zagrebškej okolici še k poroki ne bi šli brez rožmarinovitih z rudečimi tračicami urešenih vejic. Mrlič, ki so v samskem stanu vmrli, se z rožmarinovo vejo škrope; morebiti je ta navada v kakej zvezi z gori napomenjenim starogrškim mitom. Ni mi poznano, časti se li tudi pri drugih slovanskih sobratih rožmarin v tej meri kakor pri nas. Gotovo je pa, da mi z Grki in Rimljani za eno imamo rožmarinov kult, in da smo tedaj že v prastarih časih morali s temi narodi občevati. Razun rožmarina se v naših narodnih pesmih rade spominjajo še šmarnice, golčice (?), šipek (gartroža), in klinčec (nagel).

Čas se odločuje skor zmiraj na „sedem let, osmega pol“. Če se kdo hudo prestraši, mu pače žlica z rok, ali celo založaj z ust. Prispodobiti Virgijjevo: Vox faucibus haesit.

Hudobna mačeha pastorku z trnjičem postilja, ter ga s koprivami odevlje. Zakon, ki so ga nove cislajtanske postave celo iz cerkve izpahnole se v naših narodnih pesmih tako-le štjuje:

Oj zakon, zakon ti si svet
Na teb' stoji ves voljen svet!

Kakšen je slovenski junak? Narodna pesem pravi, da „velik ni, ali je širok“. Na rosi glavi ima rudečo kapico, za kapico pa nosi tri žrjavova peresa. Kahor so Magjari vso svojo narodno nošnjo od Slovanov vzeli, tako tudi peresa, ki si jih za klobuke vtikajo. Naš junak se večidel s sabljo

vojskuje. Meč je v naših narodnih pesmih le bolj rabelj-novo orožje. Izhodni in tudi stari narodi mečev niso poznali. Meč je specifično germansko orožje. Tudi v srbskih narodnih pesmih se meč ne spominja. Srbski junak se bije z buzdovanom, kopjem in čordom (sabljom). Našega junaka sablja je težka „centa dva — o j centa dva in funte tri“ in vendar mu v boju „po bliskovo sablja gre, otrinja plamen se od nje“. Kadar jo brusi se trese celi grad, ko da bi grmelo. Narodna pesem junakovo sabljo tako-le opisuje:

Ko britvo sabljo 'ma junak ojestro,
In kakor solnce vso svitlo.
Po sredi kača ji leži,
Na koncu ogenj ž nje gori,
Je v kačjem strupu kaljena
Na Turke je namerjena. itd.

Lepše je sam Homer ne bi mogel opisati. Narodna pesem pa tudi pravi, da je „s srebrom in zlatom okovana — in s kačjim jezikom obžgana“. Naš junak je jezdec, in tudi to kakor sablja, priča, da smo mi Slovenci bolj izhoden, kakor zapaden narod. Jegov konj ima „srebrno uzdo“ in „drči, kot ptica pod nebom leti“. Kadar po Dunaju jaha „šipe z oken lete“, in Pegam jegov bojni sprotnik to čuvši praša: „ali je to grom ali treskanje, ali voz burovšovi gre?“ Naš junak, kakor srbski svojega konja hrani s pšeničico in poji sladko rebuljico ali vipavščino, ter se rad ž njim, kakor s svojim zvestim tovaršem razgovarja. Kadar se na boj pripravlja, mu sopruža sabljo pripasuje, stara mati pa med bojem moli „roženkronc, da srečen bode boja konc“. Ko Pegam Lambergarja vpraša: „kje se skusiti želiš, ali na Dunajskem tržiš?“ muta odgovori: „ker se babe bijejo, se junak' ne sprimejo!“ In ko Pegam nadalje praša: „ali na dvor' cesarjevim?“ se mu Lambergar prav po domače odreže: „ker se svinje koljejo, se junak' ne borijo, na ravno pojva vun polje, kakor takmu boju gre, da naj vidjo vsi ljudje, vsa gospoda dunajska“ itd. Trikrat se v dvoboju s sprotnikom trkneta. Prvokrat si samo klobuke zbijeta, ali pa za ušesami praskneta; drugokrat se v mezince vgrizneta, tretjokrat pa sprotniku glava odleti. (Dalje prih.)

Gospodarske stvari.

Sladin.

Trgatev se je letos v obče po radgonskih vinogradih 12. oktobra začela, in se je konca meseca popolnoma končala. Prvi teden je bil naj vgodnejši za trgatvo; drugi je bil že deževen in manj koristen razven za setvo, akoravno se misli več mošta iz namočenega grozdja iztisniti; bo pa za to nekoliko manj ognjeno, inace pa sploh „izvrstno vino“, ker je mnogo, mnogo civeb.

Ravno letos mi ni bilo mogoče po vinogradih hoditi in grozdja pregledavati zavoljo drugih opravil, ki sem jih imel v tistem času, ko bi se bil zamogel prepričati o nasvetu, kterega bi bil rad že pred tremi tedni našim vinorejcem vzlasti prostim posestnikom vinogradov za letos priporočal in jih opomnil, naj bi si več dobička iz letošnjega grozdja naredili, kakor ga imajo, ako civebe brez posebne porabe z drugim grozdem ob enem stiskajo, ker jih je tolika množina.

Letos sploh manj polovnjakov nalijejo vinorejci, kakor so se iz začetka nadja li. Tudi jaz sem od 315 Brent ali put le 19 polovnjakov napolnil. Pri vsem tem še vendar pride na oral vinograda 15 polovnjakov. Vzrok temu so premnoge civebe, iz kojih malo ali nič mošta ne teče, marveč še ga' one popijo. Zato so prav storili tisti vinorejci, ki so dali posebej, ne suhe, temuč sočnate, zgrbančene civebe, pa tudi druge jako od solnca pečene in prezrele jagode odberati od žlahnejših trt, kakor so: zlahtne mušice, šipon, traminec itd. in potem od tretjega koša z moštom namočene ali napojene in pomešane za se iztisniti in zaželeni sod napolniti.

Mi smo pa tako-le delali:

Dve vestni, zanesljivi ženski ste šle pred trgači in oberele civebe in omenjene prezrele jagode vsaka v svoj škaf. Te civebe in jagode se v pivnici v čist in snažen vinski razdrit polovnjak osipljejo, in od tretjega koša en do dva škafa mošta vlije, ki se za naj boljšega računji, ker je v tem že manj vodenih, pa tudi še ni od več bridkih delov od grozdnih petlik in receljnov. Po tem se z motiko, ki jo stiskarji na stiski ali krnici rabijo, dobro premešajo jagode, in kolikor se da zmečkajo, da se civebe in jagode bolj mošta navzamejo in napojijo. Vendar se peške nesmejo zdrobiti, sicer